

Yazım hataları kontrol edilmedi

KÜRT SORUNU-1

SORU KONFERANSI®

20 Şubat 2010

Sabancı Üniversitesi Karaköy Binası

SONUÇ RAPORU

(Moderatör katkıları çıkarılmış)

Rapor Tarihi: 26 Şubat 2010

DİZİN

1. Genel	
1.1. Çalışmanın amacı	3
1.2. Katılımcı bileşimi	3
1.3. Çalışmanın tasarımı	
1.3.1. Kullanılan yöntem.....	3
1.3.2. Bilgilendirme ve ortak dil oluşturma amaçlı sunumlar	4
1.3.3. Firma içi iletişimlerde en çok anlaşmazlık yaratan kavramlar	4
2. Grup 1 sorulara katılımcıların beyin fırtınasıyla verilen yanıtlar	
2.1. Soru / Cevap 1	5
2.2. Soru / Cevap 2	6
3. Grup 2 sorulara çalışma gruplarının yazılı verdikleri yanıtlar	
3.1. Soru / Cevap 3	8
3.2. Soru / Cevap 4	10
3.3. Soru / Cevap 5	11
4. Sonuç	12
Ek 1: Davetli ve Katılımcı listesi	13
Ek 2: İstenen ve istenmeyenler için kategorize edilmiş beyin fırtınası sonuçları.....	14

20 şubat 2010
“Kürt Sorunu” SORU KONFERANSI®
Sonuç Raporu

1. Genel

1.1. Çalışmanın Amacı

Ek 1’deki davet mektubu ile açıklanan toplantının amacı şu 2 grup soruyu cevaplamaktır:

1 Grup Sorular. (Düzenleme Komitesince belirlenenler)

- 1. Kürt Sorunu olarak adlandırılan sorunlar bağlamında, gerek toplumdaki çeşitli kesimler, gerekse katılımcılarca farklı anlamlar yüklenmiş olabileceği için, iletişim kopuklukları yaratabilen en önemli 3 kavram sizce nelerdir?*
- 2. Her sorun aslında bir dizi “istenen” ve “istenmeyen” şeklinde tanımlanabilir. Buna göre, tüm katılımcıların üzerinde uzlaşabilecekleri, yine Kürt Sorunu bağlamında en önemli toplam 10 adet istenen / istenmeyen sizce nelerdir?*

2 Grup Sorular.

Katılımcıların beyin fırtınası yoluyla belirleyip çalışma gruplarının yazılı olarak cevaplayacakları 3 soru.

Bu sorular katılımcıların ortak akli ile cevaplanmıştır.

1.2. Katılımcı bileşimi

Toplam 65 davetliden, bir tam gün süren çalışmaya 35 kişi katılmış olup, sadece birkaç kişi mazeretleri edeniyle ½ gün katılmışlardır (Ek 1).

1.3. Çalışmanın tasarımı

1.3.1.Kullanılan Yöntem

Ortak Akıl üretme yöntemi olarak Soru Konferansı® kullanılmıştır.

Soru Konferansı®: Çözülme istenilen bir sorun ve/ya gerçekleştirilmek istenilen bir tasarım konusunda önce onu en iyi ifade edebilecek soruları üretmek, sonra da bu soruları paydaşların ortak akıllarıyla yanıtlamak üzere tasarlanmıştır bir yöntemdir.

Alışılmış anlamıyla sorun, “istenmeyen bir durum”dur. Soru Konferansı® tekniği açısından ise sorun sadece “istenmeyen” değil, aynı zamanda “istendik bir durumun gerçekleşmesi karşısındaki engeller”dir.

1.3.2.Bilgilendirme ve ortak dil oluşturma amaçlı sunumlar

Doğru Sorular Yanıtlardır. (http://www.tinaztitiz.com/dosyalar/SMUH_Profesyonel_Hizmetleri/dogru_sorular.pdf)

1.3.3.Katılımcılarca belirlenmesi istenilen ilave soru(lar)

Düzenleme Komitesince belirlenen 2 soruya (Soru 1 ve 2) ilaveten, katılımcıların da ortak akıl yoluyla bir soru belirlemeleri için bir beyin fırtınası yapılmış ve sonuçta ortaya çıkan 159 sorudan 3 tanesi (Soru 3, 4 ve 5) uzlaşıyla seçilmiştir:

	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5
1	Kürt sorununun çözümü için acilen yapılması ve yapılmaması gerekenler nelerdir?	Bütün aktörler bakımından (diğer azınlıklar, değişik mücadele biçimleri, büyük kırılma noktaları göz önüne alınarak) kürt sorununun tarihsel temelleri nedir?	Kürt halkının sahip olması gereken hakları nelerdir?	Şu anda sorunu bir çözüm yoluna yöneltmek için, tarafların sokağı kullanarak “dayatma” yapma yöntemleri nasıl önlenir?	Kürt sorunu nedir?
2	Yasal ve anayasal mevzuata, yönetime katılma hakkını kısıtlayan düzenlemelerin kaldırılması çözüme katkı sunar mı, nasıl?		Asimile kimliklerin çözüme -iki kesime de duyduğu empati nedeniyle- katkısı nasıl sağlanır?	“demokratik açılım”ın da yetersiz kaldığı bu ortamda, görüşme, müzakere, diyalog ortamını (açık, yarı-açık) genişletmek için neler yapılır?	Kürt sorununun çözümünü kilitleyen başlıca unsurlar nelerdir?
Uzlaşılmış ilave soru					
	1	2	3		
	Kürt sorununun çözümü için acilen yapılması ve yapılmaması gerekenler nelerdir?	Kürt halkının sahip olması gereken haklar nelerdir, nasıl gerçekleştirilebilir?	Kürt sorununun çözümünde ortak paydalarda buluşmayı kolaylaştırıcı yeni bir dile ihtiyaç var mıdır, nasıldır?		

Böylece aşağıdaki toplam 5 soru elde edilmiştir:

- Soru 1. Kürt Sorunu olarak adlandırılan sorunlar bağlamında, gerek toplumdaki çeşitli kesimler, gerekse katılımcılarca farklı anlamlar yüklenmiş olabileceği için, iletişim kopuklukları yaratabilen en önemli 3 kavram sizce nelerdir?*
- Soru 2. Her sorun aslında bir dizi “istenilen” ve “istenmeyen” şeklinde tanımlanabilir. Buna göre, tüm katılımcıların üzerinde uzlaşabilecekleri, yine Kürt Sorunu bağlamında en önemli toplam 10 adet istenen / istenmeyen sizce nelerdir?*
- Soru 3. Kürt sorununun çözümü için acilen yapılması ve yapılmaması gerekenler nelerdir?*
- Soru 4. Kürt halkının sahip olması gereken hakları nelerdir? Nasıl gerçekleştirilebilir?*
- Soru 5. Kürt sorununun çözümünde ortak paydalarda buluşmayı kolaylaştırıcı yeni bir dile ihtiyaç var mıdır, nasıldır?*

2. Grup 1 Sorulara Ortak Aklın Verdiği Yanıtlar

Katılımcıların beyin fırtınası yoluyla cevapladıkları ilk 2 soruya veriler cevaplar aşağıdadır:

2.1. SORU / CEVAP 1

Kürt Sorunu olarak adlandırılan sorunlar bağlamında, gerek toplumdaki çeşitli kesimler, gerekse katılımcılarca farklı anlamlar yüklenmiş olabileceği için, iletişim kopuklukları yaratabilen en önemli 3 kavram sizce nelerdir?

Bu soruya cevap olarak üretilen 91 niza yarattığı düşünülen kavramdan 5 çalışma grubunun seçtiği 3 kavram aşağıdadır:

	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5
<i>kavram 1</i>	Bölünme-bölücülük	Temsil, muhatap	Çözüm	Bölünme	Eşitlik
<i>kavram 2</i>	Barış-uzlaşma	Terör	Muhataplık	Muhataplık	Uzlaşma
<i>kavram 3</i>	Gerilla, terörist, şehit	Bölücülük	Tasfiye	Kırmızı çizgi	Kürdistan
Kavram kargaşası bulunduğu anda uzlaşılmış 3 kavram					
	1	2		3	
Hak, eşitlik		Temsil, muhatap(lik)		Uzlaşma, barış, çözüm	

2.2. SORU / CEVAP 2

Her sorun aslında bir dizi "istenen" ve "istenmeyen" şeklinde tanımlanabilir. Buna göre, tüm katılımcıların üzerinde uzlaşabilecekleri, yine Kürt Sorunu bağlamında en önemli toplam 10 adet istenen / istenmeyen sizce nelerdir?

Soruya verilen 144 cevap aşağıdaki 18 başlık altında toplanabiliyor:

(KS = Kürt Sorunu kısaltmasıdır)

Sıra	Başlık	Fikir sayısı		
1	Dil	13		
2	Kimlik	19		
3	Silah, operasyonlar	13		
4	Haklar	8		
5	Yönetim	2		
6	Anayasa	5		
7	Tehditkar / aşağılayıcı üslup	8		
8	Siyaset	13		
9	Af, tutukluluk ve kısıtlama	5		
10	Aydınlatma, özür dileme	10		
11	Çocuklar	5		
12	Kültür-sanat	8		
13	Sivil toplum	6		
14	Bağımsızlık	2		
15	Ekonomi	5		
16	Sembolik eylemler	4		
17	Tarih	2		
18	Muhtelif	16		
	TOPLAM	144		

Bu başlıklar altında beyin fırtınasında dile getirilen istenenler / istenmeyenler (Ek 2¹), 5 çalışma grubunca süzölmüş ve aşağıdaki sonuçlar üzerinde uzlaşa sağlanmıştır:

	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	
1	Yerinden yönetim	Silahlı vesayet istemiyoruz	Anadilde eğitim	Silah ve şiddetin yöntem dışına çıkarılmasını ve düşünceye özgürlük istiyoruz	Kürtçe anadil serbesti	
2	Şiddetin siyaset aracı olarak kullanılması	Eşit vatandaşlık (anayasal yurttaşlık) istiyoruz	Silahlı devre dışı bırakmak	Kürt dilinin öğrenilmesinde, kullanımında, geliştirilmesinde devletin ödevleri olsun istiyoruz	Kürtleri inciten sembol ve isimlerin kaldırılmasını	
3	Toplumsal barış için yeni bir sözleşme sayfası açılması	Ana dilde eğitim / dile tam özgürlük	Genel af	Hukukun üstünlüğü, evrensel hukuk normlarına ulaşım için katı ideolojik arınma istiyoruz	Silah, şiddetin (devlet-kürtler) son verilmesi; Kürt hareketinin demokratikleşmesi	
4	Açılacak yeni sayfanın çağcıl demokrasi ilkelerine uygun olması	Genel (siyasal) af istiyoruz	Bölgesel dengesizlik	Siyasetçiler dışında aydın, STK, kanaat önderlerinde rol üstlenmesini	Yerindenlik ilkesini güçlenmesi	
5	Yönetimin geçmişteki hataları kabulmesi	Hak ve adalet komisyonu kurulmasını istiyoruz	Tüm olumsuzluklara rağmen demokratik açılıma sahip çıkılsın Hakikat komisyonu kurulsun	Yeni bir sayfa açılması, genel af ve yeni bir toplumsal sözleşme istiyoruz	Kürt bölgesinde yatırım projelerine yerel yönetimlerin sahip çıkması	
Uzlaşmış istenenler²						
	1	2	3	4	5	
	Modern, demokratik standartlara dayalı -yeni bir anayasa da dahil- toplumsal bir sözleşme	Şiddetin, siyaset aracı olarak kullanılması	Kürt dilinin öğrenilmesi, eğitimde kullanılması, geliştirilmesinin, yurttaşların hakkı ve devletin görevi olması	Genel siyasi af	Yönetimde yerindenlik ilkesinin benimsenmesi	Demokratik açılım girişimlerinin, ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden düzenlenip, desteklenmesi

¹ Çalışmanın en önemli adımlarından birisi, Kürt Sorunu'nun tanımlanmasına yarayabilecek bu beyin fırtınasıdır. Bu nedenle diğer beyin fırtınaları değil ama bu, ek olarak verilmiştir.

² İstenmeyenler de istenen formatına çevrilerek yazılmıştır. Örneğin, "şiddetin, siyaset aracı olarak *kullanılmasını istemiyorum*" cümlesi, "şiddetin siyaset aracı olarak *kullanılmamasını istiyorum*" olarak çevrilmiş ve bu yolla anlayış kolaylığı sağlanmak amaçlanmıştır.

3. Grup 2 Soruya Çalışma Gruplarının Verdiği ve sonrasında Konsolide edilen Yanıtlar

3.1. SORU / CEVAP 3

Kürt sorununun çözümü için acilen yapılması ve yapılmaması gerekenler nelerdir?

Beş çalışma grubunun bu soruya verdiği yanıtlar ile daha sonra konsolide edilen yanıtlar şöyledir:

Grup	Çalışma Gruplarının Cevapları
1	<ol style="list-style-type: none"> 1. Çocukların siyasette kullanılmaması ve çocuklara ilişkin davaların çocuk mahkemelerinde görülmesi, 2. Bölgedeki yerel yöneticileri ve sivil toplum önderlerine yönelik hukuki uygulamalarda daha özenli, rencide etmeyen, adil ve hızlı çalışan bir anlayışın egemen kılınması, 3. Kürt sorununun çözümünde seçilmiş temsilcileri, seçilmişliklerinden doğan sorumluluklarını tam olarak üstlenmeleri, başkalarına devretmemeleri.
2	<p>Psikolojik ortamın rahatlaması için;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. TMK mağduru çocukların acilen serbest bırakılması, 2. Tutuklu kürt siyasetçileri ve belediye başkanlarının tutukluluklarına son verilmesi, 3. Diyarbakır Cezaevi'nin Hafıza Müzesi olarak düzenlenmesi, 4. Değiştirilmiş coğrafi bölge ve yerlerin isimlerinin iade edilmesi, 5. Muhataplık meselesinin kürtlerin meclisteki temsilcileri tarafından ele alınması, 6. Toplumu rahatsız eden her türlü tehditkar ve güven zedeleyici söz ve uslop kullanılmasından kaçınılması, 7. Demokratik açılım baltalayacak bütün girişim ve söylemlerin deşifre edilmesi.
3	<p>Çatışmasız bir ortamın sağlanması;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Güçlü diplomasi, 2. PKK'nın ikna edilerek sağlanması, 3. Sosyal siyasal yaşama katılımın sağlanması, 4. Çatışma ortamı sonucu oluşan toplumsal travmanın giderilmesi için çalışmalar yapmak, 5. Kürt halkının, Türk halkına eşitliğine dayalı devletin yeniden yapılanması, 6. Nefret dilinin gelişmemesi için sivil toplum kuruluşlarının ortak çaba harcaması, 7. Çocukların cezaevinden çıkarılması, şiddet ve çatışma ortamından uzak tutulması.
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Demokratik açılım adı altında legal sivil siyaset tasfiye edilmemeli, siyasi nedenle politikacılar seçilmişler, çocuklar ve STK temsilcileri baskı altında tutulmamalı, tutuklanmamalıdır, 2. Çözümün ölmek ve öldürmekle olmadığı görülmeli, her türlü şiddeti red-inkarı çağrıştıran dil, üslup ve davranıştan kaçınılmalıdır, 3. Siyasi partiler kanunu ile seçim kanunu demokratikleştirilerek temsilde adaletsizliğe yol açan baraj uygulaması kaldırılmalıdır, 4. Kürt kimliğinin kabulü kimlikel haklarından doğan istemlerinin tanınması; ekonomik sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlayacak tedbirlerin alınması; yasal ve toplumsal güvence kurumlarının oluşturulmasıyla birlikte genel siyasi affın ilanı.
5	Hükümetin kürt açılımı projesi yaparak halka güven verecek biçimde ilan etmesi.

(Cevap 3 devam)

Konsolide Cevap 3

1. Çocukların siyasette kullanılmaması ve çocuklara ilişkin davaların çocuk mahkemelerinde görülmesi,
2. Bölgedeki yerel yöneticileri ve sivil toplum önderlerine yönelik hukuki uygulamalarda daha özenli, rencide etmeyen, adil ve hızlı çalışan bir anlayışın egemen kılınması,
3. Kürt sorununun çözümünde seçilmiş temsilcileri, seçilmişliklerinden doğan sorumluluklarını tam olarak üstlenmeleri, başkalarına devretmemeleri,
4. Parmakların tetikten çekilmesi,
5. Demokratik açılıma engel oluşturan ve şiddet içeren dil, tutum ve davranışlardan sakınılması
6. Genel bir siyasi af ilanı,
7. Değiştirilmiş yer isimlerinin iadesi.

Yazım hataları kontrol edilmedi

3.2. SORU / CEVAP 4

Kürt halkının sahip olması gereken hakları nelerdir, nasıl gerçekleştirilebilir?

Beş çalışma grubunun bu soruya verdiği yanıtlar ile daha sonra 3 grup tarafından konsolide edilen yanıtlar şöyledir:

Grup	Çalışma Gruplarının Cevapları
1	Kürt halkına, tıpkı diğer bütün Türkiye yurttaşları bakımından olması gerektiği gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin getirdiği hakların hiç bir sınırlama olmaksızın tanınması.
2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eşit yurttaşlık hakkının tanınması, 2. Anadilde eğitim ve öğretim hakkının tanınması, 3. Türkçe resmi dil olmak kaydıyla, Kürtçe anadilde eğitim ve öğretim hakkı, 4. Kürtçe radyo-televizyon hakkının yasal güvenceye kavuşturulması, 5. Herhangi bir engelle karşılaşmaksızın Kürtçe dışındaki dillere de siyaset yapma hakkı, 6. Siyasi partiler kanununun değiştirilmesi ve seçim barajının indirilmesi.
3	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kimliğinin tanınması, anayasal güvenceye bağlanması, 2. Ana dilde eğitim hakkının sağlanması, 3. Yerinden yönetimin güçlendirilmesinin sağlanması, 4. Değiştirilen yerleşim ve coğrafi adların eski haline döndürülmesi, 5. Siyasi temsil önündeki engellerin kaldırılması, temsilde adaletin sağlanması için başta seçim barajı olmak üzere, seçim ve siyasi partiler yasasının demokratikleşmesi
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ana dilde eğitim ve öğretim hakkı 2. Yerleşim birimlerin adlarını kullanma hakkı 3. Kürtçe isimleri (özel) kullanabilmelidir 4. Üniversitelerde Kürt dili ve edebiyatı hizmetinden istifade etmelidir 5. Kendi kimlikleriyle yerel ve kamu yönetimine katılabilme hakkı 6. Şiddeti barındırmayan her türlü sivil örgütlenme hakkı 7. Kendi tarihi ve kültürünü öğrenme hakkı
5	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eğitim hakkı, 2. Yönetim hakkı, 3. İfade ve örgütlenme hakkının genişletilmesi.

Konsolide Cevap 4	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Anayasal güvenceye kavuşturulmuş eşit yurttaşlık, 2. Kendi kimliği ile yerel ve kamusal yönetime katılma, 3. Türkçe resmi dil olmak kaydıyla, Kürtçe anadilde eğitim ve öğretim, 4. Siyasi temsil önündeki engellerin kaldırılması, temsilde adaletin sağlanması için başta seçim barajı olmak üzere, seçim ve siyasi partiler tasasının demokratikleşmesi, 5. Tüm yerleşim birim ve coğrafik yer adlarının iade edilmesi.	

3.3. SORU / CEVAP 5

Kürt sorununun çözümünde ortak paydalarda buluşmayı kolaylaştırıcı yeni bir dile ihtiyaç var mıdır, nasıldır?

Beş çalışma grubunun bu soruya verdiği yanıtlar ile daha sonra konsolide edilen yanıtlar şöyledir:

Grup	Çalışma Gruplarının Cevapları
1	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nefret dilinin, küçümseme dilinin, tehdit, şiddet, cebir ve dayatma vurgusu taşıyan karşılıklı olarak hassasiyete yol açan isim, sıfat ve kavramlardan oluşan klişeleşmiş dilin terk edilmesi, 2. Köklü bir zihniyet değişimi ve barış dilinin egemen kılınması, 3. Bu yeni dilin medyada ve hayatın her alanında yaygınlaştırılması.
2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Her türlü ayrımcı, ırkçı, milliyetçi ve nefret dilinin kullanılmasının değiştirilmesi, yeni bir dilin oluşturulması için geçmişle yüzleşilmesi, 2. Resmi tarihin, gerçeklere uygun bir şekilde yeniden oluşturulması.
3	<ol style="list-style-type: none"> 1. İletişimi zorlaştıran kavramların her kesim tarafından kullanılmasının önüne geçilerek yapıcı, iyileştirici, barış ve diyalogtan yana bir dilin geliştirilmesi, 2. Toplum üzerinde etkili olan sanat dünyasının ve medyanın barışçıl çabaları desteklemesini sağlamak, 3. Tepkisel olmayan, taraftar toplamayı amaçlamayan, onarıcı, iyileştirici, yapıcı bir dil ve duruş geliştirilmelidir, 4. Farklılıkların ortak noktaların öne çıkarılmasına özen gösterilmesi, 5. Ortak etkileşim toplantılarının yapılması.
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Şiddet ve çatışma kültürünün yarattığı dilsel kirliliğin temizlenmesi, 2. Zihniyet değişimi ve içselleştirilmesi, 3. Barışçıl dilinin egemen kılınması.
5	<ol style="list-style-type: none"> 1. İki toplumu/halkı birbirine karşı hale getiren söylemden vaz geçerek barış ve uzlaşım dili oluşturulması, 2. Sabırlı olunması, 3. Daha geniş katılımın ve tartışmanın yaygınlaşması.

Konsolide Cevap 5
<ol style="list-style-type: none">
1. Nefret ve küçümseme dilinin, tehdit, şiddet, cebir ve dayatma vurgusu taşıyan, karşılıklı olarak hassasiyet yaratan isim, sıfat ve kavramların kullanımına dayalı üslubun terk edilmesi,
2. Köklü bir zihniyet değişimiyle barışın dilinin egemen kılınması,
3. Bu yeni dilin medyada ve hayatın her alanında yaygınlaştırılması.

4. Sonuç

Bu birinci aşamada, Kürt Sorunu adı verilen sorunlar kümesinin çerçevesi, katılanların şu uzlaşma çizgileriyle çizilmiştir:

- ✓ *Kürt sorununun çözümünde ortak paydalarda buluşmayı kolaylaştırıcı yeni bir dile ihtiyaç vardır (Bkz. Cevap 5),*
- ✓ *Şiddetin siyaset aracı olarak kullanılmaması,*
- ✓ *Modern, demokratik standartlara dayalı -yeni bir anayasa da dahil- toplumsal bir sözleşme,*
- ✓ *Kürt dilinin öğrenilmesi, eğitimde kullanılması, geliştirilmesinin, yurttaşların hakkı ve devletin görevi olması,*
- ✓ *Genel siyasi af,*
- ✓ *Yönetimde yerindenlik ilkesinin benimsenmesi,*
- ✓ *Demokratik açılım girişimlerinin, ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden düzenlenip, desteklenmesi.*

Bu çizgiler dahi, sorunun çözümünde ileri gidebilmek için nelerin yapılması ve nelerin yapılmaması konusunda epey ipucu vermektedir. Bundan sonra, bu ipuçlarının sayısı ve derinliği artırılabilirse arzulanan katkı sağlanmış olabilecektir.

Ek 1: Davetli (65) ve Katılımcılar (37) Listesi

(Katılımcıların karşılarında katıldıkları süre (gün) gösterilmiştir)

No	Adı Soyadı	katılım	No	Adı Soyadı	katılım	No	Adı Soyadı	katılım	No	Adı Soyadı	katılım
	Attila Kıyat	-	14	M.Ali Aslan	1		İlhan Tekeli	-		Yasemin Çongar	-
1	Avni Özgürel	½	15	Mesut Öztürk	1	33	İlter Türkmen	½	35	Yılmaz Erdoğan	1
2	Aydın Uğur	1	16	Muhsin Kızılkaya	1	34	İsmail Beşikçi	1		Yiğit Gülöksüz	-
	Ayşe Böhürler	-	17	Murat Belge	1		İzzetin Doğan	-	36	Zeynep Tanbay	1
	Ayşe Önal	-		Murathan Mungan	-				37	Azime Kutlay	1
3	Bayram Bozyel	1		N.Kemal Zeybek	-						
	Bekir Ağırdir	-	18	Naci Kutlay	1						
	Cem Boyner	-	19	Nebahat Akkoç	1						
	Cem Kozlu	-	20	Nimet Beriker	1						
	Cem Mansur	-		Nur Vergin	-						
	Cemil İpekçi	-		Nükhet Sirman	-						
4	Cengiz Çandar	1	21	Orhan Miroğlu	1						
	Deniz Bölükbaşı	-	22	Osman Baydemir	1						
5	Doğan Bermek	1	23	Oya Baydar	1						
6	Etyen Mahçupyan	½	24	Özdem Sanberk	1						
7	Feridun Yazar	1		Rıza Türmen	-						
8	Galip Ensarioğlu	1		Sami Selçuk	-						
9	Güler Sabancı	½		Serdar Savaş	-						
	Gürer Aykal	-	25	Sezgin Tanrikulu	1						
	Gürsel Tekin	-	26	Şerafettin Elçi	1						
	Hakkı Devrim	-	27	Şeyhmus Diken	1						
	Hasan Celal Güzel	-	28	Tarhan Erdem	1						
10	Hasan Cemal	1	29	Tarık Ziya Ekinci	1						
11	Hasan Ersel	1	30	Tınaz Titiz	1						
12	Hasip Kaplan	1	31	Tosun Terzioğlu	1						
13	Hüsamettin Kavi	1	32	Turgay Oğur	1						
	Hüseyin Ergün	-		Umut Oran	-						
	İbrahim Betil	-		Üstün Ergüder	-						

Ek 2: İstenen ve istenmeyenler için kategorize edilmiş beyin fırtınası sonuçları

✓ Dil

1. Anadilde eğitim
2. Kürtçe ana dil eğitimi
3. Türkler için kürtçe ve kürt edebiyatı kültürünün verilmesi
4. Kürtçenin normalleşmesi, profesyonelleşmesi, o dilin ekonomisinin olması
5. Bölgede yer işaretlerinin çift dilli yazılması
6. Kürtçeye özgürlük
7. Türk dil kurumunun türkiye dilleri kurumuna dönüştürülmesi
8. Çocuğumun okulda kürtçe öğrenmesi
9. Uçak anonlarının kürtçe de yapılması
10. Çocuklarıma istediğim ismi koyabilmek
11. Kürtlerin ve dilinin inkar edilmemesi için türtlerin empati yapma kampanyası yapması
12. Kürtçe radyo tv hakkı
13. Kürtçenin pazarlık konusu yapılmaması

✓ Kimlik

1. Dağlarda ne mutlu türküm istemiyorum
2. Okullarda türküm doğuyum istemiyorum
3. İnanç ve etnik kimlikler üzerinden siyaset yapılmaması
4. İnkâr istemiyoruz
5. Etnik sorunun toplumsal adalet sorunlarını örtmemesi
6. Türkiyelilik üst kimliği istiyorum
7. Türkler ; kürtler yeterince türkleşti biraz biz de kürtleşelim desinler
8. Atatürk milliyetçiliğinin iyi anlaşılması
9. Atatürk milliyetçiliği, atatürk ilke ve inkılapları ideolojinin ortadan kaldırılmasını istiyorum
10. Herkesin kendi aidiyet duygusunun serbestçe tanımlayabileceği ve başkasına dayatmadan yaşayabileceği bir çözüm
11. Türk ve kürt halklarının kardeş değil dost olması
12. Vatandaşlık tanımının kaldırılması
13. İnsanlar tüm kimliklerini keşfederek zenginleşsin
14. Kurtuluş günlerinin kutlanmasının kaldırılması
15. Kimliğin yasal olarak tanınması
16. Kimlik temelli çözüm istemiyorum

17. Mustafa muğlali kişisi istemiyorum
18. Sabiha gökçen havaalani ismi istemiyorum
19. Ayrılma korkusu istemiyorum

✓ Silah, operasyonlar

1. İktidarın sivilleşip demokratikleşmesi
2. Güvenlik eksenli politika istemiyorum
3. Ordunun msb ye bağlanmasını istiyorum
4. Kck operasyonlarının durdurulması ve yapılmamasını istiyorum
5. Askeri operasyonlar durdurulsun
6. Hiç bir sivil gösteriye kolluk kuvvetleri şiddet uygulamamalı
7. Parmaklar derhal tetikten çekilsin, ne operasyon ne mayın
8. Silahlı vesayetin kaldırılması
9. Silahlı çözümde yöntem dışına çıkartmak
10. Sivil gösterilerde molotof kokteyli atılmaktan vazgeçilsin
11. Pkk'nin koşulsuz silah bırakmasını istiyorum
12. Yurtta sulh, cihanda sulh ilkesinin hükümet yetkililerince gerçekten savunulmasını istiyorum
13. Koruculuğun lağvedilmesini istiyorum

✓ Haklar

1. Özgür düşünce istiyorum
2. Hak talep ederken, ya da engellenirken kimse zarar görmesin
3. Gandivari sivil itaatsizlik eylemlerinin hak arama yöntemi olarak benimsenmesini istiyorum
4. Kapalı kapılar arkasında ve önünde özgür tartışmak
5. Evrensel haklar temelinde çözüm istiyorum
6. Eksiksiz ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü istiyorum
7. Zorunlu askerlik hizmetinin kaldırılması ve vicdani red hakkını istiyorum
8. Türk kardeşlerimle eşit haklar istiyorum

✓ Yönetim

1. Yönetimde yerindenlik ilkesinin uygulanması
2. Yerel yöneticilerin (valiler dahil) tümünün seçilmesini istiyorum

✓ Anayasa

1. Yeni bir toplumsal sözleşme

2. Anayasanın başlangıç hükümlerinin ispanyol anayasası gibi olması
3. Anayasanın değiştirilmesini istiyorum
4. Açılacak yeni sayfanın çağcıl demokratik standartlara uygun olmasını istiyorum
5. Toplumsal barış için yeni bir sayfa açılması

✓ Üslup

1. Kürtçe tv ye çıkanlara hain denmesin
2. Türk ve kürt kelimeleri karşıt bağlamlar içinde kesinlikle kullanılmamalı
3. Halkların aşağılanmasına yönelik söylemler olmasın
4. Ayrımcı uygulama istemiyorum
5. ... Şarkisinin çalınmasını istemiyorum
6. Yaygın medyanın hedef gösteren itici tavırlarını istemiyorum
7. Savaşın tarafların tehditkar üsluplarını terk etmelerini istiyorum
8. Gerek askeri gerek sivil eğitimde irkçi ve milliyetçi her türlü düşüncenin çıkarılmasını istiyorum

✓ Siyaset

1. Politikanın odağına insan yerleştirilsin
2. Siyasette genel başkanlık ve milletvekilliği süreli olmalı
3. Kürt siyasal hareketinin kendi içinde demokratikleşmesini istiyorum
4. Seçim barajının düşürülmesi
5. Bdp dışındaki partilerde bulunan kürt siyasetçilerin daha belirgin biçimde siyaset yapmaları
6. Mevcut siyaset yapma biçiminin değiştirilmesi
7. Kürt partilerin kurulması için gerekli yasal zeminin oluşması
8. Böyle bir çalışma tbmm de yapılsın, meclisteki siyasetçilerin kötü örnek olmaları önlenmiş
9. Kürt siyasal hareketi tüm müslümanların türban, alevi gibi sorunlarına duyarlık gösterebilir
10. Güçlü bir sosyalist parti istiyorum
11. Siyaset orucunun yapılacağı bir ay sadece öneriler gündeme getirilsin
12. Demokratik açılım konusunda acüllükten vazgeçilsin
13. Kürt siyasal hareketinde apo'nun da pkk'nin da eleştirilebilmesini istiyorum

✓ **Af, tutukluk ve kısıtlama kaldırma**

1. Köye dönüş ve koruculuğun kalkmasını istiyorum
2. Genel siyasi af istiyorum
3. Bir mağdur olarak 5 yıllık siyaset yaşağının kalkmasını istiyorum
4. Şu anda cezaevinde tüm belediye başkanları ve siyasetçilerin bırakılmasını istiyorum
5. Mümkünse yurtdışına çıkış yaşağının kaldırılmasını istiyorum

✓ **Aydınlatma, özür dileme**

1. Her kesimin ben nerede hata yaptım diye kendisine sormasını istiyorum
2. 1990'larda boşaltılmış köylerin ahalisine tazminat ödenmesini ve yerlerine dönmelerini istiyorum
3. Ergenekon tüm açıklığı ile ortaya çıkarılsın, kürt siyaseti de buna kayıtsız kalsın
4. Tarikat örgütlerinin toplumda ne gibi etkiler yarattığının incelenmesini istiyorum
5. Devletin kalbi kırılmış tüm vatandaşlardan özür dilemesini istiyorum
6. Savaş mağdurlarından özür dilenmesini istiyorum
7. Geçmişte yapılan haksizliklerden ötürü devletin kürtlerden özür dilemesini istiyorum
8. Hakikat ve adalet komisyonunun kurulmasını istiyorum
9. Jitemin deşifre edilmesini istiyorum
10. Faili meçhul cinayetlerin aydınlatılmasını istiyorum

✓ **Çocuklar**

1. Pkk çocukları sokağa sürmesin
2. Pkk nin 18 yaşından küçükleri kabul etmeyip derhal eve göndermelerini istiyorum
3. Çocukların taş atmamalarını istiyorum
4. Taş atan çocuklar davasının acilen sembolik olarak düşürülmesi
5. Çocuklar üzerinden siyaset yapılmamasını istiyorum

✓ **Kültür sanat**

1. Kürdoloji enstitüsünün kurulması
2. Trt şeşe destek verilip yayın kalitesi arttırılsın
3. Kültür bakanlığınca bir milyon adet mem u zin broşürünün basılmasını istiyorum
4. Hasankeyf sular altında kalsın
5. Tarafsız sanatçılara saygı gösterilmesini istiyorum
6. İyiniyetli sanatçılara yandaş denmesin
7. Din adamlarının barış konusunda insiyatif almalarını istiyorum
8. Farklı inanç ve etnisiteye sahip olanların taleplerine sahip çıkmalarını istiyorum

✓ **Sivil toplum**

1. Çözüm sadece siyasetçilerden beklenmesin
2. Bu işe el koyacak bir kadın hareketi çıksın
3. Bu toplantının devamı gelsin
4. Türkiye'nin her bölgesinde sürdürülebilir düzenli stk platformları oluşturulsun
5. Stk bu bağlamda somut projeler düzenlesin
6. Açılım ajansı kurulsun

✓ **Bağımsızlık**

1. Bağımsız kürdistan istiyorum
2. Kürtlerin bağımsızlığı tartışmaya açılsın

✓ **Ekonomi**

1. Bölgeler arası gelişmişlik farkı ortadan kaldırılır ve yoksullukla mücadele edilirken insanlar kimlik ve ekmek arasındaki tercih yapmak zorunda bırakılmasın
2. Gap acilen bitirilsin
3. Güneydoğu illerinin turizmde öncelikli yöre olarak teşvik edilmesi
4. Doğu ve güneydoğudaki yatırımlara yerel yönetimler katkıda bulunsun
5. Bölgesel dengesizlikler giderilmesin

✓ **Sembolik eylemler**

1. Sezen aksu ve şivan'ın ankara'da bir konser vermesini istiyorum
  2. Sezen aksu'nun kardelenler gibi bir şarkı yapmasını istiyorum
  3. Eurovisiona kürtçe şarkıyla katılınsın
  4. Nevroz sembolik olarak ulusal bayram ilan edilsin
- ✓ **Tarih**
1. Cumhuriyet tarihinin yeniden doğru şekilde yazılmasını istiyorum
  2. Kürt sorunu tüm boyutları ile ele alınıp konuşulsun
- ✓ **Muhtelif**
1. Kürt sorunun çözümü yolunda devlet tarafından atılan adımlar küçümsenmesin
  2. Tüm olumsuzluklara rağmen demokratik açılıma sahip çıkılsın
  3. Kürtlerin mücadeleleri sonucunda yarattıkları değerlere saygı gösterilsin
  4. Başkasının çözümünü beğenmemeyi çözüm saymıyorum
  5. Pkk nin sınır dışına çıkabilmesi için gerekli koşulların oluşturulmasını istiyorum
  6. Bir müddet siyaset yapılmamasını istiyorum (siyaset orucu)
  7. Demokratik açılım bitti diye zil çalınip oynanmasın
  8. Polis, jandarma ve askerinin tarafsız biçimde eğitilmesi ve modernizasyonu
  9. Türkiye'nin ab'ye katılmak için her türlü fedakarlığın gösterilmesi
  10. Irakla vizelerin kaldırılmasını istiyorum
  11. Resmi ideolojinin gereklilik olmaktan çıkmasını istiyorum
  12. Yerimden edilmek istemiyorum
  13. Türk aydınları töre cinayetleri üzerinde araştırma yapsın
  14. Cinsiyet ayrımcılığı kaldırılınsın
  15. Arkeolojik ve çevre sorunları üzerinde durulurken türkiyenin enerji sorunu olduğu unutulmasın
  16. Kendisine eleştiri yönelten herkes kendini savunabilmesin.